

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะตามลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนที่มีต่อบทบาท และการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างประชากรครู ผู้บริหารการศึกษา และ ผู้นำชุมชน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) รวมทั้งหมดจำนวน 449 คน
2. การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ
ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ เป็นแบบเติมคำ
ตอนที่ 2 ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า

(Rating Scale) เนื้อหาของคำถามของแบบสอบถามในตอนนี้เหมือนกันทั้ง 2 ชุด ต่างกันเฉพาะส่วนที่เป็นคำตอบ ชุดที่สำหรับครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มีคำตอบทั้งในด้านกาปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวัง ส่วนชุดที่สำหรับผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนตอบนั้นมีคำตอบเฉพาะบทบาทที่คาดหวังเท่านั้น

ตอนที่ 3 ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้ ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับครูในโรงเรียนไพศาลพิทยา ที่ไม่ใช้ตัวอย่างประชากร 10 คน และผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอไพศาล จังหวัดนครสวรรค์ อย่างละ 10 คน เพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 7 ไคสงและรับคืนทางไปรษณีย์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ผู้บริหารการศึกษาที่นอกเหนือจากการส่งทางไปรษณีย์ และผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้ส่งและรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยมีหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีมหาวิทยาลัย ถึงผู้ว่าราชการแต่ละจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยได้พบกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำคำตอบจากแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ คือ การอยละ ค่ามัธยิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) และทดสอบความแตกต่างโดยใช่ การทดสอบแบบเชฟเฟร์ (Scheffé-test) นำเสนอในรูปแบบตารางและบทความ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สถานภาพทั่วไปของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท สรุปได้ว่า ครูทั้งหมด 150 คน เป็นชายและหญิงจำนวนเท่ากัน คือ 75 คน อายุของครูระหว่าง 26-30 ปี มีร้อยละ 61.33 รองลงมามีอายุระหว่าง 18-25 ปี มีร้อยละ 24 และน้อยที่สุดคือ ครูมีอายุ 30 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 14.67 ประสบการณ์ในการทำงานของครูที่ไม่เกิน 5 ปี มีร้อยละ 66.67 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี มีร้อยละ 24 และประสบการณ์ที่สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 9.33 วิชาที่ครูสอนเป็นครูที่สอนการงานและอาชีพ ร้อยละ 23.33 ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา มีร้อยละ 15.33 ครูที่สอนคณิตศาสตร์ มีร้อยละ 14 ครูที่สอนวิทยาศาสตร์ มีร้อยละ 13.33 ครูที่สอนภาษาอังกฤษ มีร้อยละ 12 ครูที่สอนวิชาภาษาไทย มีร้อยละ 11.33 และเป็นครูที่สอนวิชาพลานามัย มีร้อยละ 10.67 จำนวนชั่วโมงที่สอน ครูที่สอนระหว่าง 16-20 ชั่วโมง มีร้อยละ 52.67 ครูที่สอนระหว่าง 11-15 ชั่วโมง มีร้อยละ 23.33 และที่สอนมากกว่า 20 ชั่วโมงขึ้นไป มีร้อยละ 9.33 วุฒิการศึกษาของครู ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีร้อยละ 60 และครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 40

1.2 สถานภาพทั่วไปของผู้บริหารการศึกษาในเขตการศึกษา 7 สรุปได้ว่า ผู้บริหารการศึกษาทั้งหมด 150 คน เป็นชาย 139 คน คิดเป็นร้อยละ 92.67 เป็นหญิง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 7.33 อายุของผู้บริหารการศึกษา มีอายุระหว่าง 41-45 ปี มีร้อยละ 26 รองลงมา คือ ผู้บริหารการศึกษาที่มีอายุระหว่าง 36-40 ปี มีร้อยละ 25.33 น้อยที่สุดคือ ผู้บริหารการศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีร้อยละ 0.67 ตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้บริหารการศึกษาที่เป็นหัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีร้อยละ 54 รองลงมาเป็นหัวหน้าสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา มีร้อยละ 33.33 น้อยที่สุดคือ ผู้บริหารการศึกษาที่เป็นศึกษานิเทศก์จังหวัด และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ มีร้อยละ 2 ประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหารการศึกษาระหว่าง 11-15 ปี มีร้อยละ 28 รองลงมา คือ มีประสบการณ์ระหว่าง 16-20 ปี มีร้อยละ 26 น้อยที่สุดคือ ผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์สูงกว่า 30 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 2.67 วุฒิการศึกษาของผู้บริหารการศึกษามีวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีร้อยละ 80.67 รองลงมา คือ ผู้บริหารการศึกษาที่มี

วุฒิค่ากว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีร้อยละ 16 และน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารการศึกษา
ที่มีวุฒิสองกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีร้อยละ 3.33

1.3 สถานภาพทั่วไปของผู้นำชุมชน สรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนทั้งหมด
149 คน เป็นชาย 143 คน คิดเป็นร้อยละ 95.97 เป็นหญิง 6 คน คิดเป็นร้อยละ
4.03 อายุของผู้นำชุมชนอยู่ระหว่าง 36-45 ปี มีร้อยละ 40.94 รองลงมาคือมี
อายุระหว่าง 46-55 ปี มีร้อยละ 25.50 น้อยที่สุดคืออายุสูงกว่า 75 ปีขึ้นไป มี
ร้อยละ 0.67 ตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้นำชุมชนที่เป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
(กพม.) มีร้อยละ 26.17 รองลงมาคือเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีร้อยละ
24.83 น้อยที่สุด คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นนายอำเภอ และเป็นแพทย์ประจำตำบล มี
ร้อยละ 1.34 ประสบการณ์ในการทำงานของผู้นำชุมชนไม่เกิน 5 ปี มีร้อยละ 61.74
รองลงมาคือมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี มีร้อยละ 18.12 น้อยที่สุด
คือผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์สูงกว่า 15 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 8.05 วุฒิกการศึกษาของ
ผู้นำชุมชน ระดับประถมศึกษา มีร้อยละ 64.43 รองลงมาคือระดับปริญญาตรีหรือ
เทียบเท่า มีร้อยละ 10.07 น้อยที่สุดคือผู้นำชุมชนที่มีวุฒิปริญญาโทหรือเทียบเท่า มี
ร้อยละ 1.34

2. ความคิดเห็นของครุที่มีต่อบทบาทที่คาดหวัง และการปฏิบัติจริง มีความ
แตกต่างกันทุกกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความคิดเห็นของครุที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริง ที่มีความ
แตกต่างกันมากในด้านการสอนประชาชน ได้แก่ การจัดอบรม สาธิตแก่ประชาชนใน
ด้านช่างไม้ คัดนม อาหารและโภชนาการ ช่างปูน ช่างยนต์ การประชุมร่วมกัน
ระหว่างผู้ปกครองกับครุเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน

ความคิดเห็นของครุที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริง ที่มีความ
แตกต่างกันมากในด้านการบริการชุมชน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเยี่ยมวัด
อุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ การจัดหน่วยสาธิต หรือบริการรักษาโรคสัตว์
ตอนสัตว์ หรือผสมพันธุ์สัตว์ การจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

การบริการติดต่อแหล่งจำหน่ายผลผลิตใหม่ประชาชนในชุมชนนั้น และการเปิดประชุมผู้แจ้งข่าวต่าง ๆ แก่ประชาชน

3. ความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน แตกต่างกันอยู่ 47 กิจกรรม จาก 54 กิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเป็นกิจกรรมด้านการสอนประชาชนอยู่ 19 กิจกรรม และเป็นกิจกรรมด้านการบริการชุมชนอยู่ 28 กิจกรรม

กิจกรรมที่ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ 7 กิจกรรม เป็นกิจกรรมด้านการสอนประชาชนอยู่ 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดอบรม สาธิตแก่ประชาชนในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า ดอกไม้ใบทอง และการประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ กับประชาชน เป็นกิจกรรมด้านบริการชุมชนอยู่ 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเยี่ยมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สนามกีฬาและอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียน และการบริการรับ-ส่งจดหมายของประชาชนในชุมชนนั้น

4. จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวัง ด้วยวิธีการทดสอบแบบเชฟเฟร์ (Scheffé-test) พบว่า ผู้นำชุมชน และผู้บริหารการศึกษา จะมีความคาดหวังในบทบาทของครูสูงกว่าความคาดหวังของครูเอง นอกจากบทบาทในการบริการให้ยืมอุปกรณ์ในงานพิธีต่าง ๆ ที่ครูมีความคาดหวังในบทบาทของตนสูงกว่าผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน

5. ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน (มพช.) ที่สำคัญมาก ได้แก่ ปัญหาในเรื่องเงินงบประมาณที่ใช้สนับสนุนโครงการมีน้อยไม่เพียงพอในการดำเนินงาน การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพของประชาชน เวลาของครู ครูมีชั่วโมงสอนมาก สละเวลาออกไปทำกิจกรรมได้น้อย และปัญหาเรื่องความแตกต่างในด้านการอ่าน การเขียนของ

ประชาชนในชุมชนนั้น ส่วนสิ่งที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด คือ เรื่องการคมนาคมไม่สะดวก ขาดพาหนะในการเดินทาง ภาษาที่ใช้สอน และความปลอดภัยจากเหตุการณ์ร้าย

อภิปรายผล

1. ความคิดเห็นของครูที่มีบทบาทที่คาดหวัง และการปฏิบัติจริง แตกต่าง กันทุกกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ความคาดหวังในบทบาท ด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนสูงกว่าการปฏิบัติจริงของครู ผู้วิจัยเห็นว่า เหตุผลหนึ่งที่มีความคาดหวังในบทบาทสูงกว่าการปฏิบัติจริงนี้ อาจเป็นเพราะครูมีความ ต้องการในการที่จะออกพัฒนาชุมชนแต่ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการ ปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของ ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน คือ ¹

1. การขาดแคลนค่านเงินงบประมาณที่สนับสนุนโครงการ
2. ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการสอนวิชาชีพ
3. เวลาของครู คือ ครูมีชั่วโมงสอนมาก สละเวลาออกไปทำ

กิจกรรมได้น้อย

4. ความแตกต่างด้านการอ่านการเขียนของประชาชน

จากปัญหาและอุปสรรคทั้ง 4 ข้อ ผู้วิจัยจะขอกล่าวเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1.1 การขาดแคลนค่านเงินงบประมาณที่สนับสนุนโครงการ เนื่อง มาจากการสอนประชาชนและบริการชุมชนเป็นบทบาทใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จำเป็นต้องมีการลงทุนสูง เพื่อประชาสัมพันธ์และทำกิจกรรมตัวอย่างให้ประชาชน เห็นผลงาน เป็นการกระตุ้นชักชวนให้ประชาชนเกิดความสนใจและร่วมมือ เพื่อ พัฒนาตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของหลักการพัฒนาชุมชน โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน (มพช.) ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและ ขนาดกลาง งบประมาณสำหรับการสอนประชาชนและบริการชุมชนไม่เพียงพอ

¹ จากตารางที่ 48 หน้า 95.

ที่จะใช้ในการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายเงินบำรุงการศึกษาเพื่อดำเนินงานค่านี้ก็ทำได้ยาก เพราะข้อตกลงระเบียบการใช้เงินบำรุงการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับรายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ของกองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ¹ ที่สรุปว่าโครงการได้ประสบปัญหาทางด้านการเงินเพื่อใช้เป็นค่าซื้อวัสดุสิ้นเปลืองที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน และเป็นค่าตอบแทน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มารศรี รัตนกันทา² ว่า การที่ครูไม่สามารถมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้คือการขาดกำลังเงิน

1.2 การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการสอนวิชาชีพ ซึ่งเนื่องมาจากปัญหาการเงินงบประมาณสนับสนุนโครงการไม่เพียงพอ แต่เดิมนั้นโรงเรียนไม่มีบทบาทในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน โรงเรียนก็มีการจัดการสอนวิชาชีพให้นักเรียนมัธยมศึกษาในระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 อยู่แล้ว ซึ่งก็ประสบปัญหามากในเรื่องของการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และการไม่มีคุณภาพของเครื่องมือ เมื่อโรงเรียนมัธยมศึกษามีบทบาทมากขึ้น การจัดการสอนประชาชนและบริการชุมชนก็จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่เดิม ปัญหาในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ก็ยังคงมีอยู่ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะได้รับเงินสนับสนุนโครงการบ้าง แต่ก็เนื่องจากเป็นโครงการทดลองต้องใช้จ่ายสูงมากในระยะแรกของโครงการ เพราะต้องลงทุนทางด้านอาคารสถานที่ งบประมาณที่จะซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน กิจกรรมด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนจึงมีน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่สนใจจะฝึกหัดความชำนาญ เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ในโรงฝึกงาน ประเภท ข่างยนต์ ข่างโลหะ ข่างวิทยุ เป็นต้น การวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับรายงานการประเมินโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ของ กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวง

¹ กรมสามัญศึกษา. กองแผนงาน, รายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, หน้า 52.

² มารศรี รัตนกันทา, "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของ
คนในการพัฒนาชุมชน," หน้า 100.

ศึกษาศึกษา¹ ที่ว่า โครงการใดประสบปัญหาในเรื่องการขาดแคลนอุปกรณ์ที่มีคุณภาพในการสอนวิชาชีพแก่ประชาชน ส่วนด้านอาคารสถานที่ที่ทางโรงเรียนได้รับใหม่ เช่น อาคารเอนกประสงค์ หอสมุด และห้องพยาบาลนั้น ประชาชนมีโอกาสไปใช้น้อยมาก ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านที่ห่างไกลจากโรงเรียน จึงไม่มีความสะดวกที่จะใช้บริการจากทางโรงเรียน จะมีบ้างก็เป็นประชาชนบางกลุ่มเท่านั้น หรืออาจเป็นเพราะขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่จะแนะนำ ชี้แจงจุดมุ่งหมายและวิธีการที่จะดำเนินงานบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจในสิ่งที่โรงเรียนมีบริการชุมชน ประชาชนจึงขาดความเชื่อมั่นในผลที่จะเกิดกับตน ดังนั้นประชาชนจึงไม่สนใจและไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ส่งผลให้งานบริการชุมชนโดยผลไม่คุ้มค่าที่ควร นอกจากการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และความไม่เข้าใจของประชาชนในงานบริการชุมชนของโรงเรียนแล้ว

1.3 เวลาของครู คือ ครูมีชั่วโมงสอนมาก สละเวลาออกไปทำกิจกรรมไคน้อย จากการวิจัยพบว่า ครูที่มีชั่วโมงสอนระหว่าง 16-20 ชั่วโมง มีร้อยละ 52.67 และครูที่สอนมากกว่า 20 ชั่วโมงขึ้นไป มีร้อยละ 9.33 ครูจึงต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนและตรวจงาน หรือทำงานพิเศษที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา แซมประเสริฐ² ที่พบว่าปัญหาของการจัดสอนวิชาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล คือ การที่ครูมีชั่วโมงสอนมาก และยังมีงานพิเศษต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนมอบหมายให้ทำอีก เช่น งานธุรการ งานแนะแนว งานทะเบียนนักเรียน ฯลฯ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มารศรี รัตนกันทา ที่พบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านพัฒนาชุมชน คือ ครูหาเวลาและโอกาสได้ยาก

¹ กรมสามัญศึกษา. กองแผนงาน, รายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, หน้า 52.

² เจษฎา แซมประเสริฐ, "แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล," หน้า 99.

เพราะมีชั่วโมงสอนมาก¹ ดังนั้นครูจึงมีโอกาสดอกไปสอนประชาชน หรือบริการชุมชน ใค่น้อย หรือออกไปไม่ได้เลย ถ้าจะแก้ปัญหาเรื่อง เวลาของครูโดยการกำหนดให้ครู ปฏิบัติงานในวันหยุดแทนโดยไม่มีค่าตอบแทนให้ ก็จะไม่มีการอาสาออกไปปฏิบัติงานเลย ส่วนมากแล้วครูที่มีชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มากจะเป็นครูที่สอนการงานและอาชีพ เพราะ จำนวนครูการงานและอาชีพในแต่ละโรงเรียนยังขาดแคลน จึงทำให้ครูการงานและ อาชีพมีความรับผิดชอบมากไม่มีเวลาที่จะสอนประชาชนหรือบริการชุมชนได้ ในกรณี ที่โรงเรียนมีจำนวนครูการงานและอาชีพเพียงพอก็ยังประสบปัญหาการงานและ อาชีพไม่มีความสามารถ ความชำนาญทางด้านวิชาชีพดีพอ ซึ่งปัญหานี้เนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรมัธยมศึกษา มาเป็นหลักสูตรพุทธศักราช 2521 ระยะเวลา ความต้องการครูการงานและอาชีพมีมาก หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตครูจึงผลิตครูการงาน และอาชีพขึ้นโดยใช้เวลาสั้น ครูจึงขาดประสบการณ์ในด้านวิชาชีพ และจาก การวิจัยของ เจษฎา แซ่มประเสริฐ พบว่า ครูที่จบวิชาชีพทางการศึกษามีประสบ- การณ์และความชำนาญในอาชีพน้อยกว่าผู้ที่จบจากรายวิชาชีพโดยตรง² จึงเป็นเหตุ ให้โรงเรียนที่มีครูที่ขาดประสบการณ์และความชำนาญในอาชีพ จึงไม่สามารถที่จะจัด กิจกรรมการสอนประชาชนด้านวิชาชีพได้ผลดีเท่าที่ควร ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึง ต้องพยายามระดมกำลังครูในการดำเนินงานด้านพัฒนาชน ทั้งครูที่สอนสามัญและครูที่ สอนการงานและอาชีพ ซึ่งการให้ความสำคัญแก่ครูทุกคนในโรงเรียนไม่เฉพาะเจาะจง ว่าการพัฒนาชนบทต้องเป็นครูการงานและอาชีพเท่านั้น จะทำให้การใช้กำลังกายและ กำลังความคิดจากครูได้ผลอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ การระดมกำลังของครูไค่นั้น ผู้บริหารต้องปลุกฝังให้ครูสำนึกว่างานพัฒนาชนบทเป็นงานที่สร้างประสบการณ์และเพิ่มพูน ความรู้ในอาชีพครู เพราะการที่ครูออกไปสัมผัสหรือได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

¹ มารศรี รัตนกันทา, "ความคิดเห็นของครูดังกมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของ ตนในการพัฒนาชุมชน," หน้า 100.

² เจษฎา แซ่มประเสริฐ, "แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียน มัธยมศึกษาาระดับตำบล," หน้า 99.

ก็เท่ากับได้เรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ของนักเรียน ครูก็จะสามารถจัดการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชนและสอดคล้องกับทรัพยากรที่มี อยู่ในชุมชนนั้น ๆ

1.4 ความแตกต่างด้านการอ่านการเขียนของประชาชน จากการวิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม มีการศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษา ถึงร้อยละ 64.43 และโคเห็นห่างจากการศึกษามากมาย ดังนั้นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดในด้านการสอน ประชาชนหรือการบริการชุมชนในเชิงวิชาการ ไม่ใช่การฝึกปฏิบัติ ทักษะ หรือฝึกหา ความชำนาญ จึงไม่เป็นที่สนใจของประชาชน แม้แต่การสอนหรืออบรมด้านอาชีพที่ทาง โรงเรียนจัดขึ้น ประชาชนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ไค้ก็ไม่กล้าที่จะมารับบริการหรือมา สมัครเรียน อาจจะเป็นเพราะประชาชนมีความคิดว่าตนเองไม่มีความสามารถในการอ่านการเขียนหรือติดต่อสื่อสารกับผู้สอนไค้ดี อีกเหตุผลหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปไค้คือ มีช่องว่างระหว่างโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานของรัฐกับประชาชน คนที่จะรับบริการจาก ทางโรงเรียนไค้ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถได้รับการยกย่องจากชุมชน มีหน้าที่ตำแหน่ง การงานดี ในขณะที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของทางโรงเรียน เช่น การเขียนหนังสือขอความช่วยเหลือจากโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร ก็ทำให้การ บริการต่าง ๆ ไม่คล่องตัว ล้าช้า ขาดคุณภาพ ประชาชนจึงไม่มารับบริการของโรงเรียน สิ่งทีกล่าวนานี้จะยิ่งทำให้ประชาชนขาดการแสวงหาความรู้ ขาดการปรับตัว เข้ากับวิทยาการใหม่ ๆ ไพร์ตัน เคชเรินทร์ ไค้เขียนไว้ว่า การที่ประชาชนขาด การแสวงหาความรู้ก็จะทำให้ประชาชนมีความคิดไม่ทันต่อเหตุการณ์ และไม่มีความรู้ ในเชิงเศรษฐกิจ จึงมักถูกเอาเปรียบจากนายทุนไค้ง่าย¹ ปัญหานี้จึงควรไค้รับการ แก้ไขโดยตรงจากทางโรงเรียน ในการจัดบริการทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ ที่ ไม่ใช่การบรรยาย โดยให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความ

¹ ไพร์ตัน เคชเรินทร์, การบริหารงานพัฒนาชนบท, หน้า 209.

ความจำเป็นของประชาชนในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น

นอกจากปัญหาและอุปสรรคทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การไม่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Job discription) ก็ทำให้เกิดปัญหาแก่ครูผู้ปฏิบัติงานมาก เพราะครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 5 ปี มีร้อยละ 66.67 ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่น้อยมาก จากรายงานการประชุมปฏิบัติการผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ได้สรุปปัญหาด้านการพัฒนาชุมชนว่า ครูไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองชัดเจนขาดความรู้ ประสบการณ์ และความสำนึกในงานพัฒนาชุมชน ซึ่งปัญหานี้ทำให้เกิดความลังเลในการปฏิบัติงาน¹ และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การไม่ติดตามผลและการประเมินผลอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง เท่าที่ปฏิบัติกันมาทางโรงเรียน มีการติดตามผลทุกระยะแต่การประเมินผลเป็นการประเมินแบบทางเดียวคือ ประเมินจากผู้รับผิดชอบโครงการ แต่ยังไม่มีการประเมินผลจากประชาชนที่รับบริการในชุมชนนั้น ๆ เลย จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดจะทำให้การพัฒนาชนบทไม่ประสบผลสำเร็จ ถ้ากรมสามัญสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ ก็จะทำให้รัฐมีบุคลากรที่จะช่วยพัฒนาชนบทอีกเป็นจำนวนมาก เพราะครูเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด

หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชนบทจึงพยายามที่จะหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาชนบทากจน ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเห็นว่า ถ้ายังหาวิธีที่ดีที่สุดไม่ได้ ครูควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย และกรมส่งเสริมการเกษตรในการพัฒนาชนบท โดยครูเข้าร่วมในรูปของ การให้บริการ การให้คำปรึกษา เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน และเป็นผู้ที่รับปัญหาจากประชาชนในชุมชนนั้น เพื่อถ่ายทอดแก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง หรือ

¹ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน กอช. แผนงาน, รายงานการประชุมปฏิบัติการผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.), หน้า 132.

มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ เพราะครูเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาดังจิตวิทยาการเรียนรู้ของคน และมีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ ที่สำคัญก็คือ ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนนั้นมากกว่าเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เจ้าหน้าที่เหล่านี้จะมีความรู้สึกซึ่งในเรื่องการพัฒนาชนบทดีกว่าครู เพราะเป็นหน้าที่หลักของเขาอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่นการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตชาวชนบทมาก กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดเจ้าหน้าที่เกษตร เป็นผู้ดำเนินงานร่วมกับประชาชน โดยการกำหนดกลุ่มในการพัฒนาได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มยุวเกษตรกร แต่ละกลุ่มก็มีการกำหนดคุณสมบัติและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน สำหรับกรมพัฒนาชุมชนก็มีพัฒนาการประจำตำบลทุกตำบล ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาตำบล 7 แผน คือ แผนพัฒนาเด็ก (3-6 ปี) แผนพัฒนาเยาวชน (15-25 ปี) แผนพัฒนาสตรี แผนพัฒนาอาชีพ แผนอาสาสมัคร แผนสร้างเสริมสาธารณสุขชนบท และแผนพัฒนาจิตใจ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายก็เป็นกลุ่มเดียวกันกับหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชนบท ยกเว้นแม่กระทั่งโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ก็มีกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ในการนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ครูสามารถเข้าร่วมกับหน่วยงานทุกหน่วยงานได้อย่างดี ครูจะเป็นผู้กระตุ้น บัวยุให้ประชาชนเกิดความสนใจและเกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่มได้ ขั้นตอนของการดำเนินงานของหน่วยงานก็ต้องอาศัยการให้บริการ การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนอยู่เสมอ แม่กระทั่งทางด้านอาคารสถานที่ หรือเครื่องใช้ในสำนักงานจากโรงเรียนทั้งสิ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชน หรือกลุ่มสตรี ซึ่งเป็นบุคคลนอกโรงเรียนอยู่ในสภาพไร้สังกัด ขาดการเสริมสร้างหรือพัฒนาพื้นฐานของสมาชิกส่วนมากได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีที่ปรึกษากลุ่ม ที่ปรึกษากลุ่มนี้จะเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด เพราะต้องทำหน้าที่ในการควบคุม แนะนำ และช่วยเหลือคณะกรรมการและสมาชิกให้ปฏิบัติงานตามโครงการที่กำหนด ที่ปรึกษาต้องมีลักษณะเป็นครู สามารถถ่ายทอดความรู้ และชักจูงบุคคลอื่นได้ ในกลุ่มเด็ก เยาวชน หรือกลุ่มสตรีส่วนมากแล้วที่ปรึกษากลุ่มจะเป็นครูในท้องถิ่นนั้นนั่นเอง ผลงานของกลุ่มจะสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับที่ปรึกษาเป็นสำคัญ จึงเห็นว่าครูสามารถเข้าร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ สำหรับกรมพัฒนาชุมชนนั้นได้จัดตั้งองค์การการปฏิบัติงานตามหลักการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ได้จัดให้มีการประสานงานกันตั้งแต่การวางแผนนโยบายลงไปถึงระดับหน่วยปฏิบัติใน

องค์การส่วนภูมิภาค โดยเพิ่งเล็งไปสู่เป้าหมายหลักคือประชาชน โดยแบ่งเป็น องค์การระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งองค์การระดับตำบลและหมู่บ้านนั้นจะประกอบด้วยสภาตำบล และคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล มีกำนันท้องที่เป็นหัวหน้า เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล สาธารณสุขตำบล ครูในตำบล และราษฎรเป็นผู้ทำงาน มีหน้าที่ให้ความสนับสนุนทางวิชาการและอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่สภาตำบล พร้อมทั้งตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงการที่ตำบลเสนอ ดังนั้นจะเห็นว่าครูนั้นสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทกับกรมพัฒนาชุมชนได้มาก

นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทกับหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว การดำเนินงานโดยมีปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุดย่อมจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทุกหน่วยงานจึงพยายามที่จะคิดหาวิธีที่จะทำอะไรที่จะใช้งบประมาณน้อย ประหยัดเวลา แต่ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด หน่วยงานที่ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีดำเนินงานที่จะแก้ปัญหาความงบบรรเทาและการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการสอน และสอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู ก็คือ กรมส่งเสริมการเกษตรและ กรมพัฒนาชุมชน เพราะการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร จะมีเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรประจำตำบลทำงานร่วมกับเกษตรตำบล มีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงคุณภาพครอบครัวเกษตรกรทั้งด้านบุคคลและสังคมความเป็นอยู่ มีขั้นตอนการทำงานแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้ ¹

- ชั้นที่ 4
- ชั้นที่ 3
- ชั้นที่ 2
- ชั้นที่ 1

ชั้นที่ 1 เป็นการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อรับความรู้ทางด้านเคหกิจเกษตรและการเกษตร ใ้แก่ เรื่องอาหารและโภชนาการ การแปรรูปและการถนอมอาหาร สุขภาพอนามัย เครื่องนุ่งห่ม การจัดการบ้านเรือน การใช้แรงงานในครอบครัว ฯลฯ

¹ จากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรประจำอำเภอ ในเขตการศึกษา 7.

ขั้นที่ 2 ส่งเสริมให้ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนำความรู้ทางด้านเทคนิค เกษตรไปพัฒนาครอบครัวให้ดีขึ้น ตลอดจนรู้จักใช้ผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรและวัสดุเหลือใช้ ให้เกิดประโยชน์ทางด้านบริโภคและอุปโภคภายในครัวเรือน หรือสามารถปฏิบัติตาม แนวทางการปรับปรุงบ้านเกษตรกร ได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมเค- หกิจ เกษตรบังเกิดผลดีแก่ครอบครัวอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ส่งเสริมให้สมาชิกนำผลผลิตที่ผลิตได้ และเหลือใช้ภายในครัวเรือน เติมน้ำพืชผักสวนครัวนำมาถนอมและแปรรูปผลผลิตไว้รับประทาน และอาจจำหน่ายภายใน หมู่บ้าน

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินงาน เมื่อสมาชิกได้รับความรู้จากขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 3 แล้วมีความรู้ความสามารถที่จะรวมกลุ่มกัน ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมในครัวเรือน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว

ในการดำเนินงานนั้นทางหน่วยงานจะลงทุนเฉพาะในค่าน ค่าวัสดุที่จำเป็น ของเจ้าหน้าที่ เทคโนโลยีใหม่ ๆ และความรู้ทางด้านการประเมินผลเท่านั้น นอกเหนือ จากที่กล่าวมานี้จะเป็นความรับผิดชอบของประชาชนที่มารับการอบรมทั้งสิ้น ในกรณีที่ต้อง อาศัยเครื่องมือที่มีราคาแพง และหายากหน่วยงานจะมีเครื่องมือให้ยืมเจ้าหน้าที่ และจะ ให้บริการแก่ประชาชนที่สนใจด้วย ส่วนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่พอจะหาได้ในชุมชนนั้น ก็เป็นหน้าที่ของเคหกิจ เกษตรที่ต้องพยายามหามาใช้ให้ได้ จะเป็นการขอยืม หรือการ กระทำใด ๆ ก็แล้วแต่ ดังนั้นหน่วยงานเคหกิจ เกษตรจึงมีการจัดอบรม หรือสาธิตเทคนิค วิธีการใหม่ ๆ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานกันอยู่เสมอ เพื่อให้ เจ้าหน้าที่เคหกิจ เกษตรที่ประจำอำเภอมีความคิดเห็น เหตุการณ์ยิ่งขึ้นไป ส่วนกรมพัฒนา ชุมชนก็มีนโยบายที่จะพัฒนางานตามแผนระดับตำบลที่กล่าวมาแล้วนั้น โดยมีงบประมาณ จำกัด เช่นกัน จึงเป็นหน้าที่ของพัฒนากรประจำตำบลที่จะเป็นผู้คิดค้นแปลงแก้ไขหาวิธี พัฒนาตามแผนเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พัฒนากรประจำตำบลแล้ว สรุปได้ว่ามีวิธีการ ดำเนินงานคล้ายคลึงกับการทำงานของเจ้าหน้าที่เคหกิจ เกษตรมาก จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาชนบทที่ยากจน ถึงแม้จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณและขาดแคลน

วัตถุประสงค์บางอย่างก็สามารถดำเนินงานไปได้ โดยขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคล
นั้นเอง

ส่วนหน่วยงานเอกชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทยากจน ก็พยายามที่จะแก้ไข
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ในการ
แก้ไขปัญหาและอุปสรรค 4 ประการคือ การขาดงบประมาณที่ใช้สนับสนุนโครงการ
ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการสอนวิชาชีพ เวลาของครู และ ความแตกต่างด้านความรู้
การเขียนของประชาชน หน่วยงานของเอกชนได้พยายามที่จะคิดริเริ่มวิธีการใหม่ ๆ
เข้ามาใช้ จากการศึกษา ศาสตราจารย์คุณดวงเดือน พิศาลบุตร และการศึกษาคนควา
จากข่าวสารเผยแพร่ของสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับโครงการทดลอง
ในการพัฒนาชนบท พอสรุปการดำเนินงานได้ว่า โครงการทดลองซึ่งมีศาสตราจารย์คุณ
ดวงเดือน พิศาลบุตร เป็นผู้อำนวยการวางแผน และ ทดลองการสอนแบบผสมผสาน
เป็นโครงการร่วมระหว่างโครงการส่งเสริมการศึกษา สภาสตรีแห่งชาติในพระบรม-
ราชูปถัมภ์ และโครงการศึกษานอกโรงเรียน และศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาของสมาคม
สตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย โดยทั้งสองโครงการนี้มี ศาสตราจารย์คุณดวงเดือน
พิศาลบุตร เป็นผู้อำนวยการ ได้คิดริเริ่มการสอนแบบผสมผสานขึ้น คือการผสมผสาน
วิชาการหลาย ๆ วิชาเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน สอนในเวลาที่กำหนด คือใช้เวลาประมาณ
2 ชั่วโมง 30 นาที ในการผสมผสานแนวความคิดและการฝึกปฏิบัติเข้าด้วยกัน มีวัตถุประสงค์
ดังนี้

1. ประหยัดเวลาในการสอน อบรม ให้สั้นลง แต่ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ผู้ที่
เข้ารับการอบรมจะได้รับความรู้ และการฝึกปฏิบัติหลายด้านที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต
ของแต่ละคน

2. เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทยากจน ที่กำหนดให้ 4 กระทรวงหลัก
ทำงานประสานกัน คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ

ฉะนั้นโครงการทดลองของสภาสตรี ฯ และสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
นี้ จึงมุ่งที่จะให้ข้าราชการที่ทำงานในท้องถิ่น ได้ประสานงานกันและทำงานร่วมกันเป็นทีม

เช่น ใต้ประสานงานกันและทำงานร่วมกันเป็นทีม เช่น ใต้ทดลองให้เจ้าหน้าที่เคหกิจ
 เกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นแกนกลางในการสอนและฝึกกรรมให้แก่มุข
 แมบ้านเกษตรกร และกลุ่มยุวเกษตรกร โดยให้ความรู้ในด้านกรณอมอาหาร และได้
 ให้เจ้าหน้าที่เกษตรเป็นผู้ให้ความรู้ในการเพาะปลูก เจ้าหน้าที่ทางคานสาธารณสุข
 เป็นผู้ตอบปัญหาทางคานโภชนาการ และสุขภาพอนามัยเกี่ยวเนื่องกับการให้ความรู้เรื่อง
 กรณอมอาหารนั้น และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ของกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ให้ความรู้
 เกี่ยวกับความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินและการพัฒนาชนบท สุดท้ายคือเจ้าหน้าที่ทาง
 การศึกษาให้ความรู้คานการพทวนการอ่านการเขียน การฝึกพูดไปพร้อมๆ กัน และให้
 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิธีทางการดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กันด้วย นอกจากนี้ยังให้
 ความรู้คานการคิดคำนวณ โดยใช้ตัวอย่างจากของที่นำมาฝึกปฏิบัติในเรื่องกรณอม-
 อาหาร ดังนั้นในเวลาจำกัดก็สามารถให้ความรู้และฝึกปฏิบัติด้วยวิธีการจัดกิจกรรมใน
 รูปแบบของการศึกษานอกโรงเรียนมีใช้การบรรยายได้สำเร็จ ใต้แก้ไข คณิตศาสตร์
 คหกรรม เกษตรกรรม วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย จิตวิทยา และความปลอดภัยในการ
 ดำรงชีวิต ผู้อำนวยการโครงการทดลองนี้ได้นำทีมงานไปทดลองหลายจังหวัดในชนบท
 ซึ่งประสบความสำเร็จในทุกแห่ง เพื่อเป็นตัวอย่างให้เจ้าหน้าที่เคหกิจ เกษตร ใต้เชิญชวน
 เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมงานด้วยในครั้งต่อไป ครั้งสุดท้ายนี้โครงการทดลอง
 ใต้ทดลองกับกลุ่มแมบ้านเกษตรกรลาดเจริญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้มีเจ้า
 หน้าที่ของรัฐคือ เกษตรตำบล ปุสส์ตัวอำเภอ ประมงอำเภอ เคหกิจเกษตร เป็น
 ตัวแทนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พัฒนาการประจำตำบล นายอำเภอ
 เป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทย สาธารณสุขอำเภอ เป็นตัวแทนของกระทรวงสาธารณสุข
 และศึกษาธิการอำเภอ เป็นตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมคานการสาธิตการสอนแบบ
 ผสมผสานโดยทางโครงการทดลองใต้ขอให้เจ้าหน้าที่เคหกิจฯ และเกษตรตำบลเป็นผู้ถาย
 หอดความรู้ตามแผนที่โครงการใคว่างไว้ และวิทยากรจากสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
 ใต้ช่วยเสริมความรู้ทางคานสุขภาพอนามัย พทวนการอ่านภาษาไทย การพูดที่ถูกต้อง
 วัฒนธรรมไทย ไปพร้อมๆ กันด้วย และเจ้าหน้าที่ทั้ง 4 กระทรวงหลักมีความเห็นพ้องคอง
 กันใคว่าสามารถจะจัดทำได้โดยการประสานงานของเจ้าหน้าที่ทั้ง 4 กระทรวงในการ

ถ่ายทอดความรู้ให้ประชาชนแต่ละครั้ง นับว่าเป็นการประหยัดเวลา และประหยัดงบประมาณ ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

โครงการนี้ทดลองเป็นตัวอย่างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเห็นว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐสามารถทำได้จริง ดังนั้นถ้ามีการวางแผนล่วงหน้า ครูจึงมีส่วนร่วมในการเข้าไปเสริมในค่านักการศึกษาได้ โครงการทดลองนี้จะจัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานการสอนแบบผสมผสานเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ เพื่อแจกจ่ายหน่วยงานของรัฐผู้นำไปใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานในชนบทสืบไป หลังจากการเข้าร่วมอบรมกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของ หน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ครูอาจจะมีการดำเนินงานต่อไปโดยการคัดผู้ที่มีปัญหาในการอ่านการเขียน มาฝึกสอนพิเศษ หรือจัดหาหนังสือเพื่อทำคู่มือเคลื่อนที่ ถึงแม้ว่าครูจะไม่มีเวลาออกไปควบคุมหนังสือเหล่านั้นด้วยตนเอง ก็สามารถที่จะมอบหนังสือให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้พบปะกับประชาชนอยู่เสมอ โดยที่ครูจะออกไปปฏิบัติงานได้เป็นครั้งคราว ผู้วิจัยเห็นว่าแนวความคิดของโครงการทดลองนี้จะเป็นตัวอย่างในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชนบทของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทได้เป็นอย่างดี ว่าทางโรงเรียนจะเข้าร่วมงานได้อย่างไร หรือนำมาคิดแปลงกับกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจะจัดทำขึ้นได้ และเป็นการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูได้ด้วย ในการดำเนินงานของโรงเรียน ครูอาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์การของรัฐและเอกชนได้โดยครูต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจนว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และเพื่อใคร หรือจะขอวิชาจากหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลที่หน่วยงานนี้มีความประสงค์จะปรึกษาเพื่อการพัฒนาชนบทอยู่แล้ว เมื่อเสร็จสิ้นโครงการโรงเรียนจะต้องมีการประเมินผลเสนอ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงเพื่อจะได้ทราบถึงผลงานความก้าวหน้าของงาน เป็นผลดีต่อการขอความร่วมมือในคราวต่อไป และเป็นการเผยแพร่ผลงานค่านักนี้ของโรงเรียนด้วย

อีกวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่า จะสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับค่านักงบประมาณ เวลา และความแตกต่างค่านักการอ่านการเขียนของประชาชนได้ คือ การที่ทางโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) กำหนดเวลาให้แน่ชัดว่า วันใด เวลาใดที่โรงเรียนจะเปิดการสอนประชาชน หรือบริการชุมชน ในค่านักใดบ้าง (ไม่รวมการเปิดสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ การเปิดการสอนวิชาชีพหลักสูตร 200 ชั่วโมง หรือ กิจกรรมใด ๆ ที่กระทำทุกวันหรือเป็น

ประจำ) ซึ่งควรจะบริการพร้อมกันในคราวเดียวกัน เช่น การให้ความรู้ทางด้านวิชาการ การรับปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านการเขียนทั้งภาษาไทย หรือต่างประเทศ การคำนวณ วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ ด้วย การบริการในเวลาเดียวกันนี้จะสามารถแก้ปัญหาเรื่องเวลา งบประมาณ และเป็นการปูพื้นฐานด้านกรอ่านการเขียนของประชาชนได้ การกำหนดวันในการบริการ อาจจะกำหนดในวันหยุดราชการก็ได้ (ไม่ได้กระทำทุกวันหยุด) ครูทุกคนมีเวลาว่างตรงกัน แต่ผู้บริหารของพยายามที่จะปลูกฝังครูในโรงเรียนของตนให้สำนึกอยู่เสมอว่า งานด้านพัฒนาชนบทเป็น งานที่สร้างเสริมอาชีพของตนเอง และการออกไปสัมผัสกับชีวิตจริงของประชาชน ก็จะทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่ตนสอน ให้มีคุณภาพและมีประโยชน์ยิ่งขึ้น เมื่อครูส่วนมากสามารถปฏิบัติงานได้ประกอขกับมีการวางแผนล่วงหน้าที่เหมาะสม การปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพสูง ประชาชนได้ประโยชน์เต็มที่ ไม่ต้องเสียงบประมาณที่จะให้ครูออกกันไปหลายครั้ง สิ่งสำคัญที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางด้านวิชาการ ของชุมชนก็คือ เป็นการดึงชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน เมื่อประชาชนได้เข้ามาในโรงเรียนนี้ก็เป็นกรสร้างความคุ้นเคย และเป็นโอกาสที่โรงเรียนจะได้แสดงให้ประชาชนเห็นถึงความก้าวหน้าของโรงเรียน มีสิ่งใดบ้างที่ทางโรงเรียนจะช่วยเหลือชุมชนได้ และในทางตรงกันข้ามก็คือ ชุมชนจะช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างไร ในกรณีที่ชุมชนบางแห่งห่างไกลจากโรงเรียน ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถมารับบริการจากทางโรงเรียนได้ เพราะไม่สะดวกในการเดินทาง หรือไม่มีสิ่งกระตุ้นในการจะรับบริการทางโรงเรียนก็ควรมีโครงการโรงเรียนเคลื่อนที่ คือ ใช้สถานที่ในชุมชนนั้นแทนโรงเรียน อาจจะเป็นวัด โรงเรียนประถมศึกษา หรือเป็นบ้านของประชาชนก็ได้ โดยเปิดบริการเช่นเดียวกับที่บริการที่โรงเรียน ข้อสำคัญของการดำเนินงานเช่นนี้คือ ต้องมีการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในชุมชนนั้นเป็นอย่างดี เพื่อให้การดำเนินงานสะดวกได้ทั้งคุณภาพและปริมาณของผู้ที่เข้ารับบริการ และเกิดความพร้อมเพียงกันด้วย ซึ่งครูต้องมีความเสียสละมาก และต้องเข้าใจในบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างแท้จริง ในปัจจุบันนี้ครูจำนวนมากที่อยู่ในโครงการโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ยังไม่เข้าใจในบทบาทอย่างดีพอ ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ให้ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบท เช่น สภาพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาสตรีแห่งชาติฯ และองค์การสมาชิก

กระทรวงสาธารณสุข กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มหาวิทยาลัยทุกแห่ง และองค์การระหว่างประเทศ (ESCAP/UNFPA/WHO/UNICEF/FAO) ให้เข้าใจและทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ก็จะทำให้ครู และหน่วยงานต่าง ๆ มีความเข้าใจตรงกัน มีการประสานงานกันในการพัฒนาชนบทให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

2. ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริงของตนเอง มีความแตกต่างกันในทุกกิจกรรมนั้น คือ การที่ครูมีความคาดหวังในบทบาทสูงกว่าสิ่งที่ครูได้ลงมือปฏิบัติจริง เพราะ ในการปฏิบัติจริงทำได้น้อย หรือไม่ได้ทำเลย โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีค่าความคิดเห็นแตกต่างกันมากคือ การจัดอบรมสาธิตแก่ประชาชนในกานช่างไม้ คัดแถม อาหารและโภชนาการ ช่างปูน ช่างยนต์ การประชุมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับครู เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงคุณภาพของนักเรียน . การจัดประชุมครูร่วมกับศิษย์เก่า เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเยี่ยมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ การจัดหน่วยสาธิต หรือ บริการรักษาโรคสัตว์ คอนสัต์ หรือ ผสมพันธุ์สัตว์ การจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น การบริการติดต่อแหล่งจำหน่ายผลผลิตให้ประชาชนในชุมชนนั้น และการเปิดประชุมตนเอง ชาวต่าง ๆ แก่ประชาชน การที่กิจกรรมที่กล่าวมานี้มีความแตกต่างในความคิดเห็นมากนี้ เหตุผลหนึ่งก็คือ สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนต้องประสบปัญหาการค้าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทยากจนที่มีอาชีพทางการเกษตรมีรายได้ต่ำกว่าระดับยังชีพ จึงจำเป็นต้องหาวิธีเพิ่มผลผลิตจากการเกษตร เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ อาจทำได้โดยอาศัยความรู้ความเทคนิคและการใช้เครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่ ตลอดจนการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการครองชีพ นอกจากนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาราคาสินค้าและปัญหาพอกคานกลาง ครูซึ่งคลุกคลีกับประชาชนมากจึงมีความคาดหวังว่าโรงเรียน และตนเองควรรักษาบริการความรู้ที่จำเป็นแก่ประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ส่วนสภาพสังคมปัจจุบันมีความสับสนวุ่นวาย มีการแข่งขันกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ อีกทั้งการขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย เยาวชนได้รับวัฒนธรรมใหม่ ๆ จนเกิดความนิยมในวัฒนธรรมเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธวัฒนธรรมเก่าที่เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ครูจึงมีความหวังว่า กิจกรรมเหล่านี้โรงเรียนควรมีส่วนร่วมให้มาก แต่ครูไม่สามารถที่จะดำเนินงานเพียงฝ่ายเดียวได้ จึงเห็นความสำคัญของผู้ปกครองและศิษย์เก่าว่าควรมีส่วนร่วมด้วย การพัฒนาชุมชนจึงจะได้ผลดีขึ้น ครูจึงมีความคาดหวังในบทบาทด้านนี้สูง ในขณะที่เกี่ยวกับการที่ครูมีความคาดหวังสูงแต่การปฏิบัติจริงมีค่าต่ำคือ ทำได้น้อย หรือไม่ได้ทำเลยนั้น อาจเป็นเพราะความไม่รู้ถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อไ้บรรลุวัตถุประสงค์ของครู และจากการวิจัยจะเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำงานนั้นมีมากดังต่อไปนี้ข้อ 1. เพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบทบาทและการปฏิบัติจริงในกิจกรรมเหล่านี้ลดน้อยลง ครูจะต้องมีความเสียสละและเข้าใจในการวางโครงการล่วงหน้า เช่น การจัดอบรม สาธิตแก่ประชาชนในคานข้างไม้ คัดผม อาหารและโภชนาการ ช่างปูน ช่างยนต์ หรือ การจัดหน่วยบริการด้านอาชีพทั้งเรื่องพืชและสัตว์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจและความคาดหวังจากผู้นำชุมชนสูงมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้เองตามลำพัง ลงทุนน้อย สามารถหารายได้ได้ดี และยังช่วยลดรายจ่ายในครอบครัว ครูจึงต้องศึกษาข้อมูลที่จะใช้ในการวางโครงการเป็นอย่างดี เพื่อป้องกันการดำเนินงานผิดพลาด หรือการซ้ำซ้อนของงาน ข้อมูลที่จะศึกษานี้ได้แก่ ข้อมูลการสำรวจความต้องการพื้นฐานของชุมชน ว่าชุมชนนั้นมีความต้องการ เช่นไร จำนวนมากน้อยเพียงใด การสำรวจชุมชนนี้ควรอยู่ในความรับผิดชอบของครูฝ่ายแนะแนว เพราะ ครูฝ่ายนี้ได้ทำการสำรวจสภาพพื้นฐานของนักเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อโรงเรียนมีบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนขึ้น ฝ่ายแนะแนวจึงอาจจะเพิ่มคำถามในการสอบถามนักเรียน และผู้ปกครองขึ้นเพื่อสำรวจว่า ผู้ปกครองต้องการมีความรู้ทางด้านใดบ้าง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาใช้ในการวางโครงการด้านการสอนและบริการชุมชน เมื่อมีโครงการครูก็ต้องศึกษาต่อไปอีกว่า ขั้นตอนใดในโครงการที่ทางโรงเรียนไม่สามารถทำได้ ก็ต้องขอความร่วมมือจากแหล่งอื่นมาช่วย และ สิ่งใดในโครงการจะมีปัญหาเกิดขึ้นได้บ้าง ก็ต้องพยายามหาทางแก้ไขในสิ่งที่คิดว่าจะทำให้เกิดปัญหา สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนทุกกิจกรรมที่ควร

คำนึงถึงก็คือ โรงเรียนควรเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนเสียก่อน เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการร่วมมือจากชุมชน สำหรับกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการให้ผูกครองและศิษย์เกามาร่วมกับโรงเรียนควยนั้น โรงเรียนต้องมีการประชาสัมพันธ์ และมีการเตรียมการล่วงหน้าเป็นอย่างดีจึงจะกำหนดนัดผูกครองหรือศิษย์เกามาร่วมประชุม และการกำหนดเวลาการเข้าร่วมของผูกครองและศิษย์เกานั้น ครูต้องคิดถึงความพร้อมของผู้ที่จะเข้าร่วมประชุมเป็นส่วนใหญ่ควย เพราะเวลานั้นจะไปเบียดบังการประกอบอาชีพได้โดยเฉพาะฤุหน้า เกียวขาว ประชาชนจะทิ้งบ้านเรือนไรนาเป็นเวลานาน หรือทางโรงเรียนจะพยายามจัดตั้งสมาคมผูกครองหรือศิษย์เกาขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการสมาคมเป็นผู้ทำงานประสานกับครูในโรงเรียนก็จะเป็นการดี เพราะการทำงานในรูปสมาคมจะทำให้การดำเนินงานสะดวกกว่าการที่ครูเป็นผู้ลงมือทำเอง

3. สำหรับกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นแล้ว ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในด้านการสอนประชาชนมี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการจัดอบรม สาขิตแก่ประชาชนในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า ดอกไม้ใบทอง และการประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ กับประชาชน ส่วนในด้านการบริการชุมชนมี 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเยี่ยมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สนามกีฬาและอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียน และการบริการรับ-ส่งจดหมายของประชาชนในชุมชนนั้น แสดงว่า กิจกรรมเหล่านี้เหมาะสมที่ทางโรงเรียนควรจัดขึ้นเป็นอย่างมาก เพราะครูผู้ที่จะให้บริการก็มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานและเห็นความสำคัญของกิจกรรม ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน หรือผู้ที่จะรับบริการก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกับครูผู้ปฏิบัติ เมื่อทุกฝ่ายมีความคิดเห็นตรงกันแล้ว การกระทำกิจกรรมจึงจะได้ผลเต็มที่ ไมก้อให้เกิดความขัดแย้งต่อผู้ให้และผู้รับบริการ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการศึกษา การจัดกิจกรรมที่กล่าวนี้จะเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยงบประมาณแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวเป็นค่าน ๆ ดังนี้

ด้านการสอนประชาชน ได้แก่ การจัดอบรม สาขิตแก่ประชาชนในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้าและดอกไม้ใบทองนั้น วิทยากรก็สามารถใช้ครูที่สอนวิชาการงานอาชีพ หรือครูที่มีความชำนาญเป็นพิเศษในค่านนี้ได้ วิชาการตัดเย็บเสื้อผ้า และดอกไม้ใบทอง

เป็นวิชาที่คนส่วนมากสนใจ เพราะต้องใช้ในชีวิตประจำวันมาก การหาครูสอนก็ไม่ยากลำบากเพราะมีอยู่ในโรงเรียนหรือมีในชุมชนอยู่แล้ว ผู้เรียนหาอุปกรณ์ได้ง่ายจากชุมชน และผู้เรียนส่วนมากมีจักรเย็บผ้าส่วนตัว อาจจะมีบ้างที่ผู้เรียนไม่มีจักรเย็บผ้า แต่ทางโรงเรียนที่อยู่ในโครงการนี้ก็มีบริการแก่ผู้เรียน ส่วนการประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ กับประชาชน ผู้ที่เป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับประชาชนในชุมชนที่สำคัญ ก็คือ ครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั่นเอง ดังนั้นกิจกรรมด้านการสอนประชาชนในกิจกรรมที่ ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน เห็นสอดคล้องกันนี้ ทางโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทจึงสามารถจัดทำได้ดีโดยไม่ต้องอาศัยเงินงบประมาณหรือประสบปัญหาในการปฏิบัติงานที่ค้นพบในงานวิจัยนี้เลย

ค่านกขบริการชุมชน ได้แก่ การจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน การให้ประชาชนยืมอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ และอุปกรณ์กีฬา และการบริการรับ-ส่งจดหมาย กิจกรรมเหล่านี้ทางโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้เริ่มดำเนินการแล้ว เช่น การจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน เเท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตจากการออกเก็บข้อมูลจำนวน 6 โรงเรียน ทุกโรงเรียนได้มีกิจกรรมนี้แล้วแต่ยังไม่แพร่หลายในชุมชน ยังคงจำกัดอยู่ในโรงเรียนเท่านั้น เช่น โรงเรียนไพศาลพิทยา โรงเรียนศรีนคร นั้นอยู่ใกล้กับชุมชนมาก ประชาชนจึงไม่ให้ความสนใจในการให้บริการจากทางโรงเรียน บางโรงเรียน เช่น โรงเรียนเขาทวาย โรงเรียนไทรงามพิทยาคม โรงเรียนบ้านโคกพิทยาคม และโรงเรียนบางกระทุ่มพิทยาคม ถึงแม้ว่าจะห่างชุมชนออกมา แต่ประชาชนก็ยังไม่นิยมใช้บริการจากทางโรงเรียน ซึ่งเป็นเพราะการซื้อของร้านค้าสะดวกกว่าการเดินทางมาซื้อจากโรงเรียน ดังนั้นกิจกรรมในเรื่องการจัดสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียน ผู้วิจัยเห็นว่าคุณค่าเห็นของตัวอย่างประชากร 3 กลุ่ม คงจะเน้นในเรื่องขอราคาสินค้ามากกว่า โดยทั้ง 3 กลุ่ม มีความคาดหวังจะให้โรงเรียนดำเนินการจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชนในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ไม่ค่ากำไรเกินควร เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนที่ยากไร้ ดังนั้นโรงเรียนที่จะเปิดบริการทางด้านนี้ควรจะต้องซื้อสินค้าจากแหล่งจำหน่ายโดยตรง และควรจะสืบราคาสินค้าจากท้องตลาดให้แน่นอนว่าเป็นเช่นไร ในขณะเดียวกันก็เน้นคุณภาพของสินค้าด้วย และกำหนดราคาสินค้าในสหกรณ์ให้แน่นอน ต่อจากนั้นจึงทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนทราบ โดยอาจจะให้นักเรียนเป็นผู้สื่อข่าวไปยังชุมชนได้

ส่วนการบริการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ หรืออุปกรณ์กีฬาและการบริการรับ-ส่งจดหมายนั้น เป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากประชาชนมาก โดยเฉพาะการบริการรับ-ส่งจดหมายนั้นได้รับความสนใจจากประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน เพราะในชนบทยากจนบางเขตก็อยู่เกินกว่าขอบเขตการทำงานของไปรษณีย์ การติดตอสื่อสารจึงไม่มีเป็นประจำและสม่ำเสมอทุกวัน ประชาชนจะฝากมากับนักเรียนอีกทีหนึ่ง ดังนั้นทางโรงเรียนควรมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ และกำหนดเวลาบริการอย่างชัดเจน เพื่อประชาชนจะได้มาใช้บริการได้ถูกต้อง และการมีเจ้าหน้าที่นี้เป็นการป้องกันการสูญหายและความเสียหายของอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ ในการนี้ปัญหาที่ตามมาก็คือ การชำรุดเสียหายของอุปกรณ์ โรงเรียนอาจจะเรียกค่าบริการจากผู้ยืมโดยนำมาเป็นค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ ซึ่งควรจะมีบัญชีรายรับ รายจ่าย ที่เป็นหลักฐานด้วย

4. จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังด้วยการทดสอบวิธีของเชฟเฟร์ (Scheffe-test) พบว่า ผู้นำชุมชนมีความคาดหวังในบทบาทของครูสูงกว่าตัวครูเองในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ว่าความต้องการของชุมชนในบางสิ่ง เกินกำลังที่ทางโรงเรียนจะจัดขึ้นได้¹ ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพสังคม เศรษฐกิจโดยทั่วไปของชุมชนเป็นสังคมชนบท อาชีพของประชาชนขึ้นอยู่กับการเกษตร ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนอยู่ในฐานะที่ยากจน จึงมีความต้องการให้รัฐบาลมาช่วยปรับปรุงคุณภาพของอาชีพ และคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ และอีกกรณีหนึ่งคือ การที่ผู้นำชุมชนส่วนมากมีความรุ่มรวย (ร้อยละ 64.43 มี การศึกษาระดับประถมศึกษา) โอกาสที่จะได้รับความรู้เพิ่มเติมมีน้อย เนื่องจากการสื่อสารคมนาคมที่จะนำวิทยากรต่าง ๆ เข้าไปสู่หมู่บ้าน ตำบล ไม่สะดวกเท่าที่ควร เมื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนจัดให้มีการสอนประชาชนและบริการชุมชนแก่ประชาชน จึงเป็นบริการที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ทำให้ประชาชนมีความคาดหวังในตัวครูซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดสูงมากกว่าตัวครูเอง และประชาชนเห็นว่าครูเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถมาก ผู้นำชุมชนคาดหวังว่าครูจะเป็น

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กองแผนงาน, รายงานการ ประชุมปฏิบัติการผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) 23-25 มิถุนายน 2525, หน้า 74.

ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและช่วยเหลือประชาชนได้ในทุกด้าน ดังนั้นในการวางแผนงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจึงต้องมีการศึกษาและสำรวจความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และควรจัดลำดับความต่องานนั้น ๆ เพื่อจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามลำดับความสำคัญ ก่อนหลัง วิธีการสำรวจที่จะได้ข้อมูลที่แท้จริงนั้น ครูควรขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ประจำตำบลหรืออำเภอ นั้น เพื่อจะได้ข้อมูลที่หลายรูปแบบ เพราะเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานก็มีความหมายของการพัฒนาต่าง ๆ กันไป และนำข้อมูลนั้นมารวมกันศึกษาว่าความต้องการของชุมชนเป็นเช่นใด หน่วยงานใดจะรับพัฒนาในเรื่องใดบ้าง ทางโรงเรียนสามารถจะรับในเรื่องใดได้ จึงนำมาวางโครงการกำหนดขอบเขตของงาน กำหนดความรับผิดชอบ วิธีการ และการประเมินผลงาน เพื่อจะได้ดำเนินงานตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทที่ครูมีความคาดหวังสูงกว่าผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน คือการบริการให้ยืมอุปกรณ์ในงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งแสดงว่า โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) มีความพร้อมและเห็นความสำคัญต่อกิจกรรมนี้มาก โดยทั่วไปประชาชนในชนบทเมื่อจัดงานพิธีขึ้นจะยืมเครื่องใช้จากวัดในท้องถิ่นนั้น เมื่อครูมีความคาดหวังในบทบาทนี้สูงเป็นผลทำให้โรงเรียนสามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนมาใช้บริการยืมอุปกรณ์ได้ โดยทางโรงเรียนต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงการบริการของโรงเรียน ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในค่านี้นี้ไว้เพื่อความสะดวกในการบริการ และทำให้การทำงานมีระเบียบแบบแผนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในเขตการศึกษา 7 ปรากฏว่า การปฏิบัติงานของครูตามสภาพที่เป็นจริงไม่สอดคล้องกับความต้องการของตัวครูเอง ฉะนั้นเพื่อเป็นการช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของครู และผู้รับบริการจากทางโรงเรียน ที่สำคัญที่สุดคือการบรรลุดังวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. งบประมาณสำนักโครงการพิเศษ (สคส.) ควรศึกษาถึงการใช้จ่ายประโยชน์จากอาคารสถานที่ของโรงเรียนในโครงการก่อนที่จะกำหนดให้ใหม่ เพราะการพัฒนาชนบทไม่จำเป็นต้องรอความพร้อมของอาคารสถานที่ สิ่งที่มีอยู่เก่าก็สามารถใช้สอน

ประชาชนหรือบริการชุมชนได้ สิ่งที่โรงเรียนได้รับจากการเข้าโครงการนี้ จะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการ หรือจะแสดงถึงความสามารถของผู้บริหารได้ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการใช้งบประมาณสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ตลอดจนคนนำมรดก ถวายแทนควรกำหนดลงไปให้ชัดเจนว่าจะให้โรงเรียนใช้เงินส่วนใด มีวิธีการหาเงินสมทบ เช่นใด โดยไม่ต้องมาเบียดบังจากเงินบำรุงการศึกษา

2. การบรรจุครู ภารงานและอาชีพ กรมสามัญควรคำนึงถึงวิชาชีพที่ชุมชนต้องการควบคู่กับวิชาหลักของท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ดังนั้นการจัดสรรอัตรากำลังครูควรจะบรรจุให้แก่โรงเรียนในโครงการอย่างเพียงพอ และควรจะได้ใช้ประโยชน์จากครู ในการพัฒนาชนบททุกกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดอย่างเต็มที่และสอดคล้องกับความสามารถ ส่วนโรงเรียนที่มีอัตรากำลังของครูเต็มที่แล้ว แต่ครูที่มีอยู่ไม่มีความสามารถหรือมีความชำนาญเพียงพอที่จะสอนประชาชน หรือบริการชุมชนได้ก็ จึงควรที่จะพัฒนาครูที่มีอยู่นั้นให้มีความรู้ ความชำนาญ โดยการเปิดโอกาสให้ครูได้เข้ารับการอบรมเรื่องอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น หรือส่งไปศึกษาเพิ่มเติมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เปิดอบรมเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้ว เช่น หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทหารของกรม.กลาง กองบัญชาการทหารสูงสุด

3. การอบรมครู ผู้นำโครงการพิเศษ (สคศ.) ควรจัดอบรมผู้บริหารโรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียนพร้อม ๆ กัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน และเป็นการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของโครงการให้ดีขึ้น ครูที่ยังขาดความรู้ ความสามารถในด้านการสอนและบริการชุมชน ควรได้รับการอบรมหรือศึกษาจากผู้นำภายในสาขานั้น ๆ เป็นกรณีเฉพาะเพื่อครูจะได้นำความรู้ที่ไปถ่ายทอดให้ประชาชนในชุมชนนั้นต่อไป และครูจะได้ออกติดตามผลงานของโครงการได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการอบรมครูนี้ควรจะเน้นการฝึกทักษะความชำนาญมากกว่าจะเน้นวุฒิบัตร หรือใบรับรองในความสามารถ

4. ในฐานะที่กระทรวงศึกษาธิการเป็น 1 ใน 4 กระทรวงหลัก โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จัดให้มีการประสานงานกันระหว่าง หน่วยงาน 4 กระทรวงหลักที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาชนบท ตั้งแต่การวางแผนงานในการพัฒนาชนบทเพื่อเป็นการสะดวกในการทำงานของทุกฝ่าย โดยมี

การวางโครงการงานที่แน่นอนเป็นการลดปัญหาการซ้ำซ้อนของงาน และเป็นการระดมกำลังของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายในการพัฒนาชนบทในกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน จะทำให้ประชาชนในชนบทได้รับผลของการพัฒนาอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

5. ควรจะจัดให้มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน และเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อครูจะได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น ควรคำนึงถึงคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครูแต่ละคนด้วย ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความคิดเห็นร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ควรจะได้มีการแก้ไขกิจกรรมของโรงเรียนในแต่ละโรงให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย

6. สำนักงานโครงการพิเศษ (สคพ.) ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของครู ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดให้มีการประเมินผลงานนั้นจากผู้บริหาร ผู้รับบริการ และครูประเมินตนเอง ทั้งนี้เพื่อผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบโครงการจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนและของครูในโรงเรียนว่าเป็นเช่นใด โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมใดที่สอดคล้องไ้บ้าง ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้ครูเห็นความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายด้วย หลังจากประเมินผลแล้ว ผู้บริหารควรแจ้งให้ครูทราบ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาเท่าที่จะทำได้

7. ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาชนบท โดยไม่เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นคนที่มีความสามารถเฉพาะ หรือ ต้องเป็นครูที่สอนการงานและอาชีพ ครูทุกคนในโรงเรียนต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรม เพื่อครูจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของการตั้งโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ขึ้น โดยทางโรงเรียนมีการวางแผนการทำงานระยะยาว กำหนดลงไปอย่างชัดเจนว่าจะกระทำอะไร อย่างไร ที่ไหน กับกลุ่มบุคคลใดและเวลาใด ครูที่รับผิดชอบเป็นใคร ครูจะได้มีโอกาสหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันออกไปพัฒนาชนบทได้ทั่วถึงทั้งในด้านวิชาการและด้านอาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยต่อไป

1. ควรได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในเขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบถึงการปฏิบัติงานของโรงเรียนในโครงการ
2. ควรได้มีการจัดหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชนบท ภูมิภาค และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น
3. ควรได้มีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้ครูมีความเสียสละต่อการพัฒนาท้องถิ่น และสามารถทำงานด้านพัฒนาชนบทได้อย่างเต็มที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย